

Opetusministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

s-posti: laura.makela@minedu.fi
jorma.walden@minedu.fi

Viite: lausuntopyyntönnö 20.11.2009 (OPM2009-00361)

**Asiakirja "Creative Content in a European Digital Single Market:
Challenges for the Future - A reflection Document of DG INFSO and DG MARKT"
(22 October 2009)**

Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y. kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Keskitymme seuraavassa asiakirjan arviointiin ensisijaisesti luovan säveltaiteen oikeudenhaltijoiden ja heidän oikeuksiensa kollektiivihallinnon näkökulmasta, mihin itse asiakirjassakin omistetaan paljon huomiota. Musiikki on ollut verkkoliiketoiminnan etulinjassa sekä laillisten kuluttajapalvelujen markkinoille tuomisen että laittomuuksien aiheuttamien haittojen kannalta.

Komissio perustelee asiakirjassa laveasti tarvetta lisätä aineistojen laillista tarjontaa sekä määrällisesti että laadullisesti. Pyrkimys on kannatettava ja siihen on myös markkinoilla vastattu. On totta, että erityisesti rajat ylittävien musiikin verkkopalveluiden lisensointi on viime vuosina muuttunut monimutkaisemmaksi ja osin myös vaikeutunut. Tästä huolimatta internetiin on kehittynyt laajamittainen ja monimuotoinen online-musiikkipalvelutarjonta. Esimerkkeinä suomalaisille kuluttajille suunnatuista palveluista voidaan mainita n. 10 matkapuhelimien soittoääniä tarjoavaa kauppapaikkaa, n. 20 musiikkitiedostoja myyvää verkkokauppaa sekä n. 30 internet-radiota. Lisäksi tarjolla on useita musiikin tilauspalveluita. Oikeuksien saataavuus ei siten ole ollut este uusien palveluiden syntymiselle.

Samanaikaisesti huomiota kuitenkin kiinnittää se, ettei komissio asiakirjassa juurikaan osoita aloitteellisuutta suhteessa tekijänoikeuden valvontaan internetissä. Ääniteteollisuuden esittämien arvioiden mukaan internetin vertaisverkoissa liikkuu laittomia äänitetiedostoja 20 kertaa enemmän kuin laillisten verkkokauppojen kautta myydään kuluttajille. Ongelmana on kuluttajien houkuttelu ja ohjaaminen käyttämään laillisia palveluita. Näin ei tule tapahtumaan, jos laitton vaihtoehto on helposti ja riskittömästi saatavilla. **Teleoperaattoreiden vastuuta internetin tekijänoikeusloukkausten valvonnassa tulisi korostaa ja oikeudenhaltijoille varmistaa tehokkaat ja nopeat keinot loukkauksiin puuttumiseen.**

Rajat ylittävä online-oikeuksien lisensointi

Online-oikeuksien alueellisuuteen liittyvä tämän hetkinen sekavuus ja repertoarien pirstoutuminen on pitkälti komission itsensä aiheuttamaa. Vuoden 2005 komission suositus musiikin laillisiin verkkomusiikkipalveluihin liittyvästä rajat ylittävästä oikeuksien kollektiivihallinnoinnista (2005/737/EY) ja samanaikaisesti käynnissä ollut ns. Case CISAC -kilpailuoikeusprosessi ovat viime vuosina antaneet oikeudenhaltijoille ja muille toimijoille ristiriitaisia signaaleja ja vaikeuttaneet toiminnan suunnittelua ja oikeuksien hallinnointia käytännössä. **Jatkossa komission aloitteiden ja toimintojen sisäinen koordinointi on välttämätöntä toimenpiteiden tehokkuuden ja johdonmukaisuuden kannalta.**

Teosto on toteuttanut sekä komission vuoden 2005 online-suosituksessa että CISAC-päätöksessä 16.7.2008 edellytetyt toimenpiteet. Teoston ja sen edustamien oikeudenhaltijoiden välinen asiakassopimus on parhaillaan uudistettavana ja mm. oikeudenhaltijan online-oikeuksien itsehallinnointimahdollisuuksia laajennetaan tässä yhteydessä. Uudistuksella toimeenpannaan eurooppalaisia tekijänoikeusjärjestöjä edustavan GESACin ja musiikkikustantaja edustavan ICMP/CIEMin heinäkuussa 2006 allekirjoittama yhteisasiakirja (Common Declaration). Oikeudenhaltijan omien teosten maksuton käyttö hänen omilla kotisivuillaan tai yhteisöpalvelussa olevilla profiilisivuilla on jo nyt mahdollista. Palvelu koskee myös musiikkikustantajia. Teoston ja sen eurooppalaisten sisarjärjestöjen välisestä oikeuksien vastavuoroista hallinnointia koskevasta yhteistyösopimuksista on poistettu jäsenhankintaan ja oikeudenluovutusten yksinomaisuuteen liittyvät kirjaukset. Mainittuihin sopimukseen on neuvoteltu uudet liitteet, jotka koskevat satelliitti-, kaapeli- ja online-oikeuksien lisensoinnin alueellisia rajauksia ja muita ehtoja. Teosto on siten omasta puolestaan jo tehnyt tai juuri tekemässä ne toimet, joita komissio on eurooppalaisilta musiikin alan tekijänoikeusjärjestöiltä tähän mennessä edellyttänyt. On syytä korostaa sopimusvapauden merkitystä tässä yhteydessä. **Järjestöjen sisäisiä sekä niiden välisiä sopimussuhteita koskevat ratkaisut ovat syntyneet järjestödemokratian ja järjestöjen välisen vapaan neuvottelutoiminnan tuloksina.**

Kuten asiakirjassa selostetaan, viime aikoina on käynnistetty useita työryhmiä ja aloitteita rajat ylittävän musiikin oikeuksien lisensoinnin rakenteiden ja toimintamallien kehittämiseksi. Komissaari *Neelie Kroesin* johtamissa pyöreän pöydän keskusteluissa on esitelty valmisteilla olevia musiikin oikeudenhaltijajärjestöjen suunnitelmia ja toimenpiteitä uusiksi lisensointimalleiksi. Yleiseurooppalaisessa mittakaavassa suunnittelu etenee CISACin sisäisessä työryhmässä. Pohjoismaisten järjestöjen kesken on kehitteillä jo vuosikymmeniä jatkuneen äänitteiden lisensointiyhteistyön pohjalle rakentuva NCB Hub –järjestely. Sen tavoitteena on yhtäältä helpottaa Pohjoismaiden ja Baltian markkinoille suunnattujen online-palveluiden lisensointikäytäntöjä: palveluntarjoaja voi saada NCB Hubin kautta yhdellä kertaa sekä esitysettä tallentamisoikeudet sisältävän käyttöluvan, joka kattaa kaikki kahdeksan maata. Toisaalta NCB Hub voi käyttää kaikkien taustajärjestöjensä yhteistä neuvotteluvoimaa ja hyödyntää muitakin mittakaavaetuja esimerkiksi lisensoidessaan pohjoismaisia tai balttilaisia teoksia NCB:n toiminta-alueen ulkopuolelle suuntautuviin palveluihin.

Kannanottoja eräisiin asiakirjassa tehtyihin aloitteisiin

- esitys- ja tallentamisoikeuksien lisensioinnin yhdistäminen

Edellä mainituissa online-lisensioinnin kehityshankkeissa on lähtökohtaisesti huomioitu esitys- ja tallentamisoikeuksien samanaikainen tarve aineistojen verkkokäytön tilanteissa. **Esitys- ja tallentamisoikeuksien lisensiointimekanismien yhdistämistä on usein tarkoituksenmukaista tavoitella, mutta pyrkimyksen tulee perustua aitoon kysyntään ja toimenpiteiden vapaaehtoisuuteen.** Tässäkään kyse on viime kädessä sekä oikeudenhaltijoiden että muiden osapuolten sopimusvapauden kunnioittamisesta. Vuosikymmeniä sovellettujen musiikin esitys- ja mekanisointioikeuksien erillisten hallintomallien yhteensovittaminen ei käy hetkessä, mutta tämä työ on jo monilta osin käynnissä.

- tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien lisensioinnin yhdistäminen

Tekijän- ja lähioikeuksien yhteislisensioinnin tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja kaikkien osapuolten kokemiin hyötyihin. On huomioitava ne haasteet, joita seuraa siitä kun esimerkiksi osapuolten erilaisia tavoitteita ja liiketoimintamalleja pyritään yhteensovittamaan ja muokkaamaan. Suomessa musiikin tekijöitä ja kustantajia edustava Teosto sekä musiikin esittäjiä ja äänitetuottajia edustava Gramex ovat jo aloittaneet yhteistyön perinteisillä musiikin julkisen esittämisen markkinoilla. Saadut kokemukset markkinoinnin, lupamyynnin ja korvausten keräämisen yhteistyöstä ovat olleet hyviä. Yhteistyön laajentaminen ja syventäminen on osapuolten harkinnassa. Samoin yleisradiolähetysten edelleenlähettämisoikeuksien lisensioinnissa Teosto ja audiovisuaalisten teosten oikeudenhaltijoita laajasti edustava Kopiosto ovat tehneet yhteistyötä jo 1990-luvun puolivälistä alkaen.

- oikeuksia koskevan informaation saatavuuden parantaminen

Oikeuksia koskevan informaation mahdollisimman hyvä saatavuus on myös ja erityisesti oikeudenhaltijoiden itsensä sekä heitä edustavan kollektiivihallinnon intressissä. **Keskitehtyn tietokannan sijasta kannattaa kuitenkin tavoitella joustavia, markkinatarpeisiin vastaavia verkostomaisia rakenteita ja kehittää edelleen jo olemassa olevia ratkaisuja.** Esimerkiksi CISACin kehittämän ja hallinnoiman CIS-tietokantakokonaisuuden puitteissa toteutettua järjestöjen välistä verkostoyhteistyötä voitaisiin laajentaa ja syventää hajautettuun toimintamalliin pohjautuen.

- sopimuslisenssin hyödyntäminen

Sopimuslisenssi on Pohjoismaissa kehitetty ja vuosikymmenien kuluessa hyväksi havaittu lisensiointiratkaisu, joka lisää teosten käyttäjien oikeusvarmuutta samalla kun teosten käytön korvaaminen oikeudenhaltijoille turvataan. **Kannatamme sopimuslisenssin laajempien käyttömahdollisuuksien selvittämistä myös eurooppalaisella tasolla.** Esimerkiksi Iso-Britanniassa marraskuun 2009 lopulla annetussa lakiesityksessä (Digital Economy Bill) sopimuslisenssin tyyppistä edustamattomiin oikeudenhaltijoihin kohdistuvaa mekanismia (extended licensing) esitetään sovellettavaksi orpojen teosten tilanteissa. Komission asiakirjassa viitataan riittäväksi katsottavaan oikeuksien selvitykseen (due diligent search) ennakkoehtona mahdollisen sopimuslisenssin soveltamiseksi orpoihin

teoksiin. Tämä olisi pohjoismaisen sopimuslisenssitradition kannalta uusi elementti. Sen toimivuutta ja vaikutuksia voimassaolevan sopimuslisenssi-järjestelmämme kannalta tulisi siksi ennakoita huolellisesti selvittää.

- satelliitti- ja kaapeloikeuksia koskevan direktiivin soveltamisalan laajentaminen

Ehdotus satelliitti- ja kaapeloikeuksia koskevan direktiivin soveltamisalan laajentamisesta myös aineistojen verkkojakeluun on epäselvä ja vaikutuksiltaan arvaamaton. Vaikuttaa siltä, että asian arvioinnissa on mm. sekoitettu teosten käyttöön sovellettava laki, oikeuksia lisensoivan tahon toimivalta ja oikeuksien alueellinen ulottuvuus. Aineistojen verkkojakelussa, toisin kuin satelliittilähettämisessä, jakelun alkuperämaassa hankitun käyttöluvan vaikutukset eivät ulotu kyseisen jäsenvaltion ulkopuolelle vaan lisensointi tarvitaan kaikkia jakelun vastaanottomaita varten. Oikeudenhaltijoiden sopimusvapautta rajoittaisi tuntuvasti se, että heidät esimerkiksi pakotettaisiin hoitamaan online-oikeuksien lisensointi vain tietyssä jäsenvaltiossa tai luovuttamaan online-oikeudet teosten käyttäjille vain yhteisön laajuisina. Vastustamme tämänkaltaista sääntelyä.

- yhteisön tekijänoikeuslaki

Asiakirjassa väläytetään mahdollisuutta yhteisönlaajuisen tekijänoikeuslainsäädännön antamisesta asetuksella. **Tavoite yleiseurooppalaisesta tekijänoikeuslaista on mielestämme väärä ja perustuu virheelliseen ajatusmalliin.** Asiakirjassa ajatus esitetään ratkaisuna oikeuksien alueellisuuden ongelmaan. Yhdenmukaistamalla tekijänoikeuslain materiaaliset säännökset ja rajoitukset saavutettaisiin yhtenäinen sopimuskäytäntö koko Euroopassa. Yhteisön tekijänoikeuslaki ei kuitenkaan ratkaisisi oikeuksien laajuuden ongelmaa, koska kyse on sopimustoiminnassa valittavista territorioista. Nämä valinnat puolestaan riippuvat kunkin toimijan markkina-alueesta ja liiketoimintamallista. Kaikki yritykset ja organisaatiot eivät toimi koko yhteisön laajuisilla markkinoilla eivätkä edes pyri sellaisille. Esimerkiksi musiikin kuluttajakysyntä määräytyy pitkälti kieli- ja kulttuurialueiden mukaisesti. Se on luonteeltaan pikemminkin paikallista tai alueellista kuin yleiseurooppalaista. Eurooppalainen tekijänoikeuslaki poistaisi mahdollisuuden rajata käyttöluvien laajuus ja hinta kysynnän mukaan. Tekijänoikeuden rajoitusten ”pakkoharmonisointi” puolestaan poistaisi mahdollisuudet kansallisten erityispiirteiden huomioimiseen tekijänoikeuslainsäädännössä. Merkittävä pidäke, jota asiakirjassa ei huomioida lainkaan, on lisäksi se että tekijänoikeus on erottamattomasti kytköksissä yleiseen kansalliseen sopimusoikeuteen sekä lainsäädännön että käytäntöjen tasolla. Eurooppalainen tekijänoikeuslaki voisi siten vaikutuksiltaan kohdistua ainoastaan sopimustoiminnan pintatasoon.

- oikeuksien uudet hinnoittelumallit

Internetille on tyypillistä ansaintamallien monimutkaistuminen ja arvoketjujen piteneminen. Perinteiseen musiikkialan liiketoimintaan verrattuna mukaan on tullut uudenlaisia toimijoita kuten aggregaattorit (aineistojen yhdistelijät) ja platformit (tekniset palvelualueet). Oikeuksien lisensoinnin ja hankinnan väylät ovat tulleet monimuotoisemmiksi, jopa pirstaleisimmiksi, ja muotoutuvat nykyisin yhä useammin kielellisten, maantieteellisten tai tyyllisten repertoarien mukaisesti.

Palvelujen kehitys on hyvin nopeaa, mistä syystä myös niiden lisensiointi- ja hinnoittelumallit ovat jatkuvassa muutoksessa. Palveluja kehitellään esimerkiksi seuraavien parametrien pohjalta: interaktiivinen/ei-interaktiivinen, downloading/streaming, maksullinen/mainosrahoitteinen, teoskohtainen/tilauskohtainen maksu, määräaikainen/pysyvä käyttöoikeus, maakohtainen/kansainvälinen palvelu. Kuluttajille suunnatut musiikkipalvelut muodostuvat mm. näiden elementtien erilaisista yhdistelmistä.

Näissä olosuhteissa hinnoittelumallit eivät voi lyhyellä tähtämellä vakiintua. Hinnan asettaminen on siksi usein koeluontoista ja hintarakenteiden ja -tasojen pysyvyys jää riippumaan palvelun käytöstä saaduista kokemuksista. **Teoston yleisenä lähtökohtana on korvaustaso, joka on kohtuullinen musiikin oikeudenhaltijoiden kannalta eikä muodosta estettä laillisten palvelujen syntymiselle ja markkinoille tulolle.** Laillisen musiikin käytön osuuden kasvattaminen on musiikin oikeudenhaltijoiden kannalta avainkysymys. Musiikin arvo tulee voida säilyttää uusilla käyttömarkkinoilla samalla kun markkinoiden diversifioituminen on kyettävä hallitsemaan. Kun markkinoilla on paljon pieniä käyttäjäasiakkaita, nousevat mm. asiakkuuden hoitokulujen hallinta sekä korvausten tilitykseen vaikuttavan luotettavan käyttöraportoinnin saaminen keskeiseen asemaan.

- tekijänoikeuden poikkeukset ja rajoitukset

Lausunnossamme 7.10.2008 komission vihreästä kirjasta tekijänoikeudesta osaamistaloudessa totesimme, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan tyhjentävä luettelo tekijänoikeuden poikkeuksista ja rajoituksista syntyi aikoinaan perinpohjaisen valmistelun ja poliittisen prosessin tuloksena. Samoin direktiivin kotimaisen voimaansaattamisvaiheen aikana rajoitukset käytiin perusteellisesti läpi. Vuodessa tilanne ei ole muuttunut: laki on ollut voimassa vasta lyhyen aikaa, joten uusitun rajoitussäännösten toimivuudesta on saatu vain alustavia kokemuksia. **Tekijänoikeuden poikkeusten ja rajoitusten uudellearviointiin yhteisön tasolla tai kansallisella tasolla ei edelleenkään ole tarvetta eikä perusteita. Tietoyhteiskuntadirektiiviä ei siksi tule avata miltään osin.**

- kuluttajien tuottamat aineistot

Web 2.0 -palvelujen käyttäjät voivat itse luoda aineistoja ja antaa ne muiden palvelun asiakkaiden saataville (user created/generated content). Mikäli tällaiset aineistot ovat riittävän omaperäisiä ja itsenäisiä, tekijänoikeus suojaa niitä samalla tavoin kuin muitakin teoksia. Kuluttajat voivat hyödyntää kolmansien osapuolten tuottamia sisältöjä omassa toiminnassaan tekijänoikeuslain sallimissa rajoissa esimerkiksi siteeraamalla toista teosta. Nämä rajat ylittävä käyttö edellyttää kyseisen aineiston oikeudenhaltijan suostumusta.

Kannatamme huomion keskittämistä siihen, miten harrastelijakäyttäjien mahdollisesti hyödyntämien ulkopuolisten aineistojen käyttöluparatkaisut voitaisiin toteuttaa mahdollisimman sujuvasti. Erityisesti tässä yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota web 2.0 -palvelualustojen tarjoajien vastuusaseman ja roolin kirkastamiseen. On myös muistettava, että olemassa olevien aineistojen sekoittamiseen tai muunteluun perustuvat käyttötavat (esimerkiksi ns. mash-up) saattavat johtaa arveluttaviin lopputuloksiin alkupe-
räisaineistojen taiteellisen arvon kannalta ja loukata tekijöiden moraalisia oikeuksia.

Muita huomioitavia seikkoja

- kollektiivihallinnon tarkoitus

Sekä tässä asiakirjassa että yleisemminkin komissio on tarkastellut oikeuksien kollektiivihallinnon ja tekijänoikeusjärjestöjen tehtäviä ja oikeutusta lähes yksinomaan taloudellisten näkökohtien valossa. On totta, että kollektiivihallinto on edullinen sekä oikeuksien haltijoiden että käyttäjien näkökulmasta minimoidessaan esimerkiksi transaktioiden määrää ja tarjotessaan oikeusvarmuutta ja asiantuntemusta. Pelkästään taloudellisia mittapuita sovellettaessa tekijänoikeusjärjestöjen muut tehtävät kuitenkin helposti jäävät varjoon. Yksittäinen tekijä on käytännössä aina heikomman osapuolen asemassa suhteessa teosten kaupallisiin hyödyntäjiin. Tekijöiden kollektiivi tuottaa enemmän neuvotteluvoimaa, asiantuntemusta ja resursseja verrattuna yksittäisen tekijän neuvotteluasemaan, ja tasa-painottaa siten markkina-asetelmaa. Tekijänoikeusjärjestöillä on myös tärkeä tehtävä kansallisen kulttuurituotannon ja kulttuurisen monimuotoisuuden edistäjinä sekä tuotannon taloudellisten edellytysten yhtenä osatekijänä. Tekijänoikeusjärjestöt palvelevat oikeudenhaltijoita ja aineistojen käyttäjiä paikallistasolla heidän omalla kielellään ja tuntevat heidän toimintaympäristönsä. **Tekijänoikeusjärjestöillä on taloudellisen toimintansa lisäksi tärkeä aatteellinen tarkoitus. Ne edistävät kansallista kulttuuria ja sen monimuotoisuutta ja varmistavat osaltaan kulttuurituotannon toimintaedellytyksiä.**

- tekijänoikeuskorvausten lähdeverotus

Komission asiakirjassa ei kiinnitetä lainkaan huomioita jäsenvaltioiden lähdeverokäytäntöjen eroavaisuuksista aiheutuviin ongelmiin. Useimmat jäsenvaltiot pidättävät lähdeveroa ulkomaalaiselle maksettavasta tekijänoikeustulosta. Valtioiden välisillä verosopimuksilla kaksinkertainen verotus voidaan useimmiten välttää. Ongelmia liittyy kuitenkin esimerkiksi siihen, voidaanko tekijän puolesta toimivaa järjestöä pitää tulonsaajana (beneficial owner), sekä tilanteisiin, jossa korvauksia vastaanottavan järjestön asiakas ei asu samassa valtiossa. Vaikeudet korostuvat rajat ylittävässä oikeuksien lisensioinnissa, jossa tekijänkorvauksia kerätään useasta maasta ja maksetaan tilityksinä useaan maahan. Nykyisenkaltainen lähdeverokäytäntö luo keinotekoisia esteitä rajat ylittävän verkkokaupan kehittymiselle ja aiheuttaa tulonmenetyksiä oikeudenhaltijoille. **Rajat ylittävään verkkoliiketoimintaan liittyviä lähdeverokäytäntöjä tulee muuttaa tai harmonisoida siten, että tekijöiden tulonmuodostukselle aiheutuva haitta poistuu tai minimoituu.**

Helsingissä, joulukuun 16 päivänä 2009

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y.

Katri Sipilä
toimitusjohtaja

Martti Kivistö
lakiasiaintohtaja

Mikä Teosto on?

Teosto on vuonna 1928 perustettu säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikinkustantajien tekijänoikeusjärjestö. Edustamme noin 20 000:ta kotimaista musiikin tekijää ja kustantajaa, ja lisäksi vastavuoroisuussopimusten kautta noin kahta miljoonaa ulkomaista oikeudenhaltijaa. Keräämistämme musiikin esitys- ja tallennuskorvauksista jaoimme vuonna 2008 oikeudenomistajillemme 85,8 %.

Teosto toimii yhdyssiteenä musiikin tekijöiden ja käyttäjien välillä huolehtien siitä, että musiikin käyttäjät saavat luvat musiikin käyttöön ja että oikeudenomistajat saavat korvaukset teostensa käyttämisestä. Oikeuksien hallinnoinnin lisäksi Teosto edistää monin tavoin kansallista kulttuuria. Yhdistyksen aatteelliseen toimintaan kuuluu suomalaisen luovan säveltaiteen edistäminen.